

Kā ieviesīsim reformēto KLP? Latvijas izvēles.

LLKC, Ozolniekos, 2005. gada 11. janvāris

Strādāja

Dr.ekon. Danute Jasjko, Guna Salputra, Ludmila Fadejeva,

Dr.ekon. Valda Bratka, Prof. Ludmila Frolova

Runā Andris Miglavs

Visi - LVAEI

Šodien par:

- Kāpēc Latvijā jāievieš reformētā KLP?
- Vai mums ir izvēle?
- Reformas mērķis un būtība.
- Latvijas izvēles.

Lauksaimniecības tiešā atbalsta politika Latvijā, pēc pilnīgas ES reformētās KLP ieviešanas

**Tiešais
atbalsts**

**Nacionālās
programmas**

**Lauku
attīstības
plāns**

**Vienotais
Programm-
dokuments**

**ES KTO iekļautie
TM**

**Mazāk labvēlīgie
apvidi (MLA),
nemainās, bet ekonomiskā nozīme
līdzīga tiešmaksājumiem**

**Dažādas tiešmaksājumu likmes
atkarībā no realizētā
politikas scenārija**

**Vienādas maksājumu likmes
visos politikas scenārijos**

Līdz pilnīgai ES KLP ieviešanai

Vienotais platības maksājums (VPM)

(bez papildus valsts tiešajiem maksājumiem)

VPM saņem par LIZ* 1 474 931 ha, tajā skaitā:

- ❑ apsēto aramzemi 853 200 ha, tajā skaitā
 - graudaugiem, pākšaugiem, tehniskajām kultūrām, kartupeļiem, dārzeņiem, lopbarības kultūrām, laukaugiem augsnes uzlabošanai un nektāraugiem,
- ❑ pļavām 236 500 ha
- ❑ ganībām 264 900 ha
- ❑ papuvēm 92 400 ha
- ❑ ilggadīgajiem stādījumiem 21 400 ha

*minimālā platība 1 saimniecībai = 1 ha un LIZ saglabāta labā lauksaimniecības stāvoklī; neietilpst atmatas, neizmantotā un apmežotā lauksaimniecības zeme. Uz VPM katru gadu jāpiesakās atkārtoti.

Avots: Konceptija par lauksaimniecības tiešajiem atbalsta maksājumiem 2005.gadā

2003.gadā nolemtās ES KLP Reformas mērķi

- Uz tirgu orientētas lauksaimniecības uzņēmējdarbības attīstība;
- Ilgspējīgas un videi draudzīgas lauksaimniecības attīstība
- Lauku attīstība.

KLP reformas būtība – kādas ir nolemtās pārmaiņas?

1. Izmaiņas tirgus politikas pasākumos:
 - Konkurētspējas paaugstināšana caur cenu samazinājumu un intervences noteikumu maiņu;
 - Atbalsta mehānisma koriģēšana;
 - Finansiālās disciplīnas kontrolēšana;
2. Tiešo maksājumu atdalīšana (decoupling) no lauksaimnieciskās ražošanas;
3. Lauku atbalsta pasākumu papildus finansēšana (modulācija);
4. Obligāta vides, pārtikas nekaitīguma, dzīvnieku veselības un labturības standartu ievērošana (cross-compliance).

1. Tirgus politikas pasākumi – jau spēkā arī Latvijā

- ❑ KLP intervences pasākumu ietekmes mazināšana Eiropas tirgū:
 - ✓ Rudzu izslēgšana no intervences
 - ✓ Intervences cenu samazinājums attiecīgi: sviestam – 25 % līdz 2007.gadam un SVP - 15% līdz 2006.gadam.
- ❑ Augoša kompensējoša atbalsta noteikšana pienam:
 - 2004.g.: no EUR 0 uz EUR 8,15 par piena tonnu;
 - 2005.g.: no EUR 5,75 uz EUR 16,31 par tonnu;
 - 2006.g.: no EUR 11,49 uz EUR 24,49 par tonnu;
 - 2007.g.: no EUR 17,24 uz EUR 24,49 par tonnu;

Piena atbalsts praksē tiek iekļauts VM aploksnē.
- ❑ Tiešā atbalsta iekļaušana budžeta atvēlētajos rāmjos.

2. “Decoupling”: maksājumu atdalīšana no ražošanas

- ❑ No 2005. līdz 2007. gadam Vienotā maksājuma shēmas ieviešana Eiropā-15 ar variantiem, atkarībā no dalībvalsts izvēles:
 - Pilna atdalīšana – ieviešot **Vienoto maksājumu**;
 - Daļēja atdalīšana, konkrēto TM daļu tomēr joprojām maksājot par produkcijas vienību (ha vai dzīvnieku):
 - ✓ Graudaugiem – līdz 25% no ES TM līmeņa;
 - ✓ Aitām – līdz 50% no ES TM līmeņa;
 - ✓ Liellopu gaļas sektorā:
 - ❑ līdz 100% zīdītājgovīm un 40% kaušanas prēmijas
 - ❑ Līdz 100% kaušanas prēmijas liellopiem
 - ❑ Līdz 100% kaušanas prēmijas teļiem
 - ❑ līdz 75% no speciālās prēmijas;
 - ✓ sēklai – līdz 100%;
 - ✓ Pienam – līdz 100% (tikai līdz 2007).
- ❑ Jaunajām valstīm (ES-10) - no 2005.- ne vēlāk kā 2009.gadā
 - tomēr ieviešana pēc 2007.gada - ierobežojums no ES saņemamajā tiešmaksājumu apjomā – *phasing-in* tiek iesaldēts

Vienotais maksājums (VM)

(bez papildus valsts tiešajiem maksājumiem)

VM tiesības tiek piešķirtas par **LIZ*** ha,

tajā skaitā: apsēto aramzemi, pļavām, ganībām un papuvēm.

VM tiesības dod iespēju saņemt** VM likmi par katru VM atbilstošu LIZ ha.

* neietilpst atmatas, neizmantotā un apmežotā lauksaimniecības zeme un ilggadīgie stādījumi;

uz VM tiesībām piesakās vienu reizi VM shēmas ieviešanas gadā. Provizoriskā VM atbilstošā platība ~1,43 milj.ha;

VM tiesības var pārdot (kopā ar LIZ vai bez tās), nomāt (tikai kopā ar LIZ) vai veikt citus darījumus.

** jābūt nodrošinātai obligāto vides, pārtikas nekaitīguma, dzīvnieku veselības un labturības standartu ievērošanai

Avots: R1782/2003, Konceptija par lauksaimniecības tiešajiem atbalsta maksājumiem 2005.gadā

3. Modulācija: Lauku atbalsta pasākumu papildus finansēšana

- ❑ TM samazinājums lielām saimniecībām, kam tiešo maksājumu saņemamais atbalsts pārsniegs EUR 5000 (Ls 3640). ES-15 gadījumā:
 - 2005.g. - 3%;
 - 2006.g. - 4%;
 - 2007.g. un turpmākajos gados – 5%
- ❑ Ne mazāk kā 80% no kopējā modulācijas fonda tiks atstāts katras ES valsts rīcībā
- ❑ jaunajās dalībvalstīs -pēc ES TM likmju līmeņa sasniegšanas- 2012.gads

4. Savstarpējā saistība (Cross Compliance): vides un kvalitātes prasību ievērošana (sk. arī VM)

Reformētā KLP

No 2005. gada obligāti visām esošām un jaunām (ja tās no 2005. gada izvēlās VSM shēmu) ES dalībvalstīm:

- 18 ES standarti sabiedrības, dzīvnieku un augu veselības, dzīvnieku labturības un vides jomā;
- prasības nodrošināt labus lauksaimniecības un vides apstākļus.

Sakot reformu un ieviešot VM shēmu no 2005.g. līdz 2009.gadam

Pirms reformas, ieviešot VPM shēmu no 2004. gada

Nereformētā KLP

Vides aizsardzības prasības, kurus nosaka pašas dalībvalstis un kas var iekļaut:

- atbalstu par agro-vides saistību ievērošanu;
- galvenās obligātās vides prasības;
- specifiskās vides prasības, kas rada nosacījumus tiešiem maksājumiem.

KLP reformas īstenošanas gaita Latvijā:

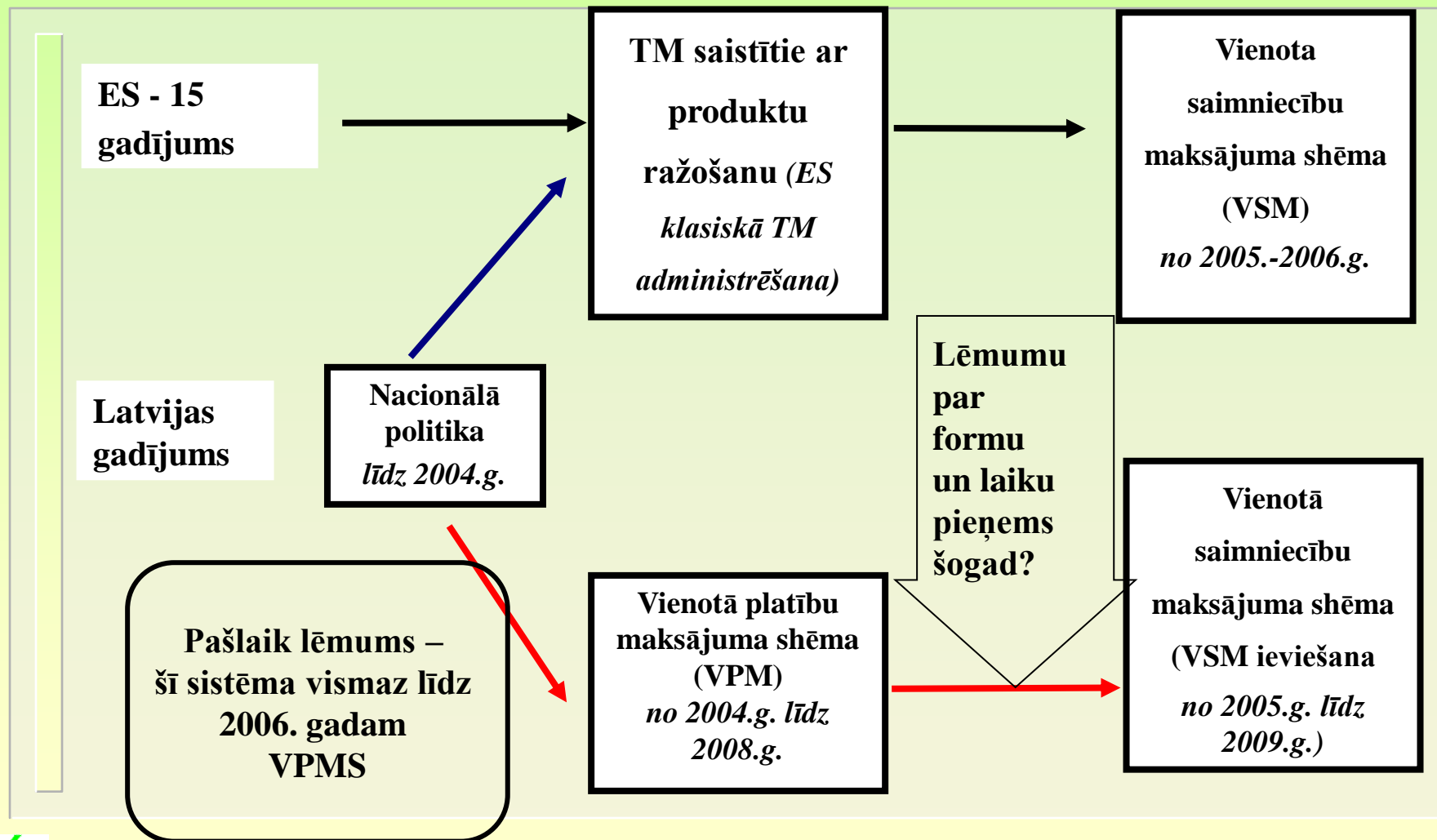
1. Tirgus politikas pasākumu maiņa

□ Jau notikusi

- Rudzu izslēgšana no intervences;
- Intervences cenas samazinājums sviestam (par 25% līdz 2007.g.) un SVP (par 15% līdz 2006.g.);
- Kompensāciju maksājumu palielināšana pienam.

KLP reformas īstenošanas gaita Latvijā:

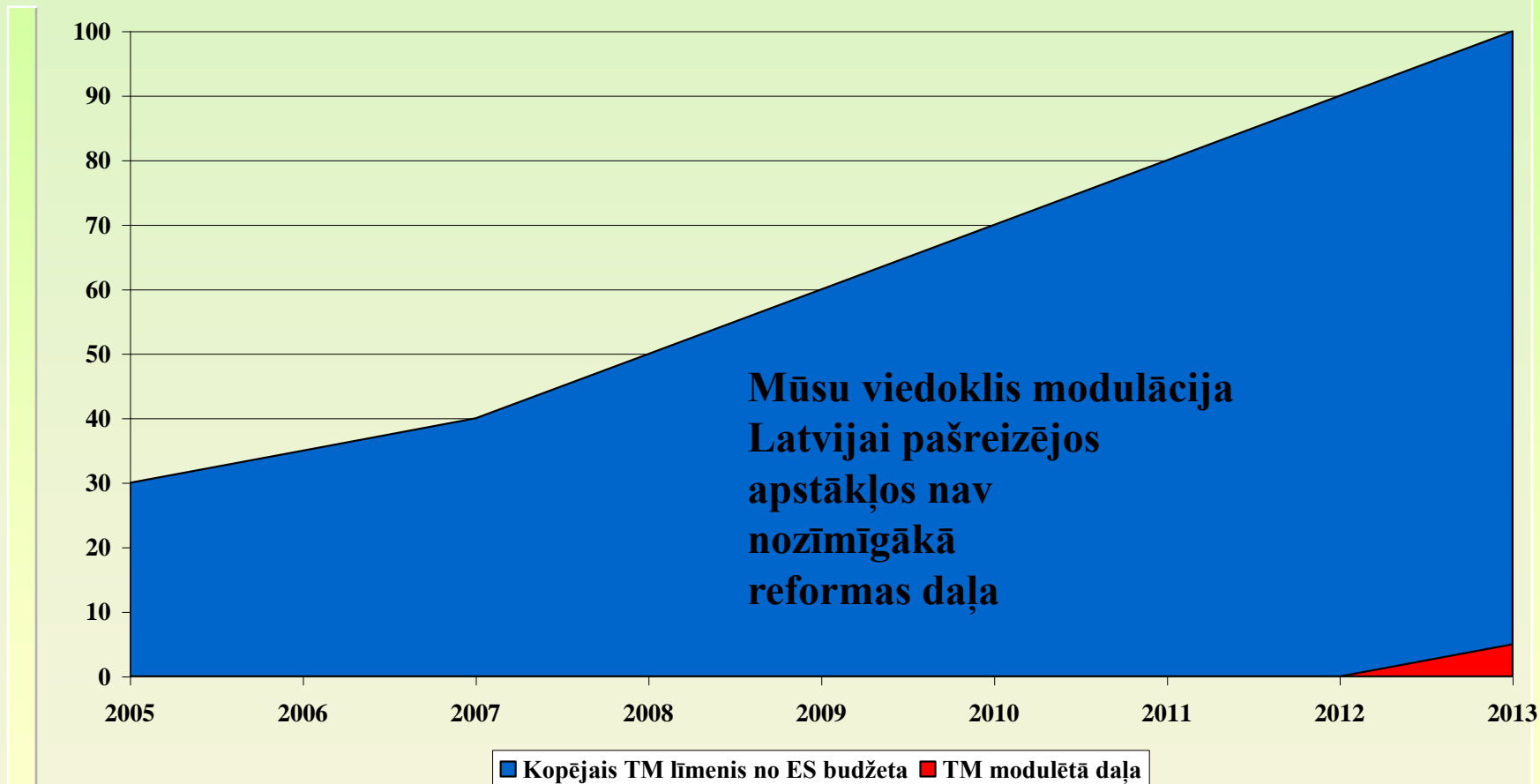
2. TM atdalīšana no ražošanas – vēl priekšā

KLP reformas īstenošana Latvijā:

3. Modulācija un finansiālā disciplīna –

patiesībā Latvijai maz izšķiroša

KLP reformas īstenošana Latvijā:

4. Savstarpējo saistību piemērošana:

jau Latvijā noteiktās prasības no 2004. gada

Zemes uzturēšanas labā lauksaimniecības stāvoklī nosacījumi:

- 1) tā ir kopta un kultūraugi uz tās tiek audzēti, ievērojot to audzēšanas agrotehniku, kā arī tajā nav sastopama invazīvā augu suga Sosnovska latvānis un krūmi;
 - 2) tajā tiek veikta savā atbildībā esošo meliorācijas sistēmu uzturēšana, nodrošinot zemes mitruma režīmu regulēšanu;
 - 3) apsētās un/vai apstādītas aramzemes auglības uzturēšanas nolūkos, augi vai augu atliekas un rugāji tiek iestrādāti augsne;
 - 4) pļavas un ganības tiek izmantotas lopbarības iegūšanai vai dzīvnieku ganīšanai. Tās tiek noganītas un vēlākais līdz attiecīgā gada 1. augustam vismaz vienu reizi nopļautas un zāle novākta.
- Reformētā politika turpina pašreizējo attīstību

Atgriežamies - tiešmaksājumu reforma

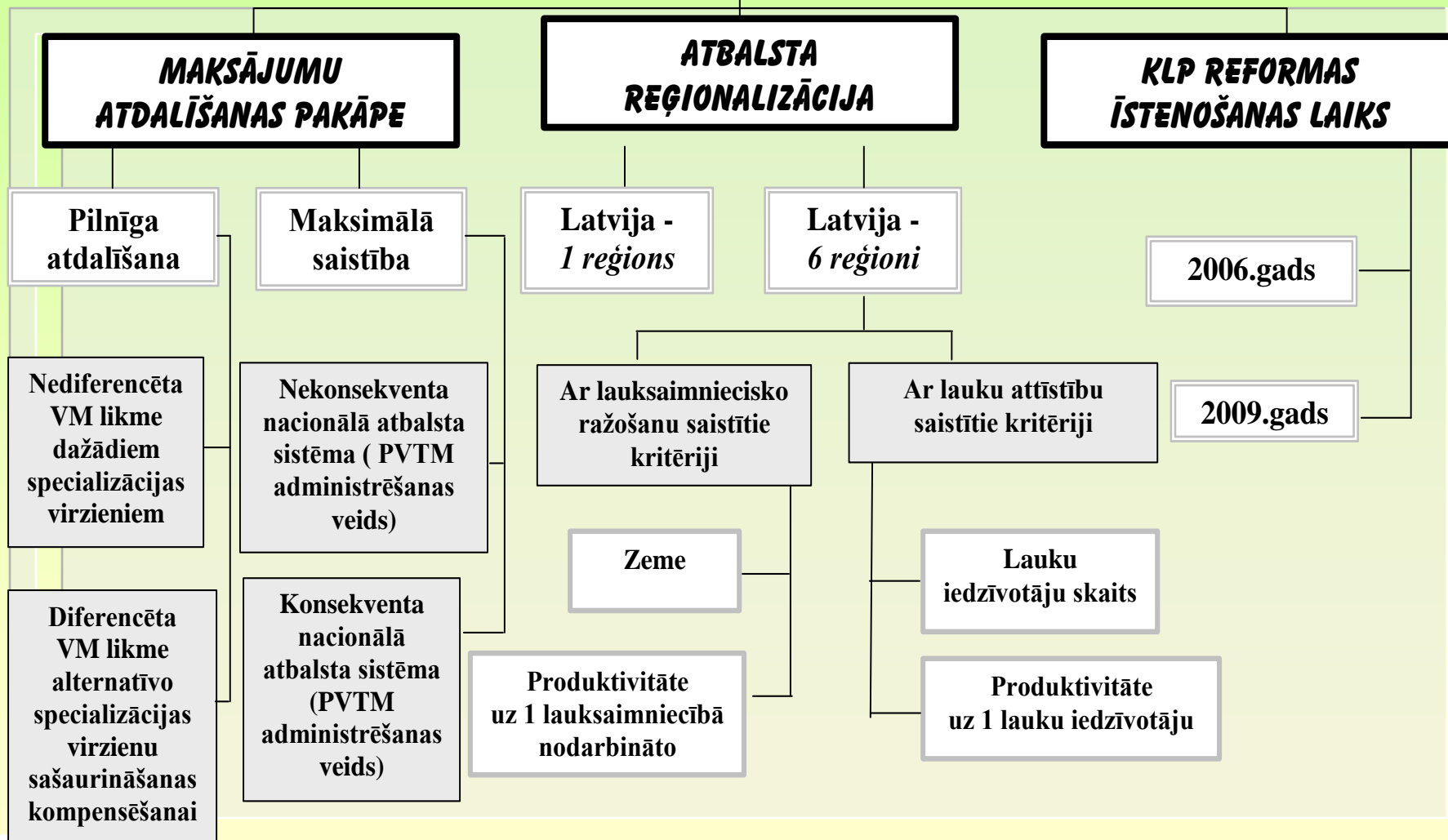
Latvijas izvēles nākotnē. Kādas tās ir?

- ❑ Vai un cik lielā mērā maksāt TM ražotājiem no valsts budžeta papildus no ES saņemtajiem resursiem? *PVTM jautājums*
- ❑ Kādu shēmu izvēlēties VPM īstenošanai?
 - reģionāli neitrālu
 - reģionāli diferencētu
- ❑ Kad ieviest VSM shēmu?
 - 2006. – 2009. gads
- ❑ Cik lielā mērā atdalīt TM no ražošanas?
 - pilnīgā atdalīšana
 - maksimāli iespējamā sasaiste
 - jauktā, citi pārejas varianti?

Reformētās KLP ieviešanas ierobežojošie faktori

- ❑ Vienoto maksājumu (VM) sistēmu jāievieš ne agrāk kā no 2005.gada un ne vēlāk kā līdz 2009. gada sākumam;
- ❑ Ar VM sistēmas ieviešanu ir lielāko daļu no konkrētajiem tiešajiem maksājumiem (TM) jāatdala no lauksaimnieciskās ražošanas;
- ❑ ES TM aploksnes daļu, kā arī Lauku attīstības līdzekļus var administrēt tikai saskaņā ar pilnās IAKS principiem;
- ❑ Kopējais, caur dažādām shēmām sniegtais tiešais atbalsts nevienam lauksaimniecības sektoram (nozarei) nedrīkst pārsniegt 100% ES maksājumu līmeni;
- ❑ Tiešā atbalsta realizācijas mehānisms paredz iespēju reģionāli diferencēt tiešos maksājumus.

Scenāriju veidošanas aspekti

Piemērojamā scenārija izvēles kritēriji:

- ❑ Pieejamā atbalsta izmantošanas pakāpe;
- ❑ Lauksaimnieciskās ražošanas attīstība;
- ❑ Galveno ražošanas resursu izmantošana (*zeme, darbaspēks, potenciālās investīcijas*);
- ❑ Lauksaimniecības sektora un atsevišķu tipu saimniecību ienākumi
- ❑ Saimnieka izvēles iespējas pašam veidot savas saimniecības attīstības stratēģiju, atbilstīgi:
 - saviem resursiem;
 - zināšanām;
 - tirgus iespējām
- ❑ Citi ??

Atbalsta reģionalizācija: reģionu veidošanas kritēriji:

- ❑ Sociāli-ekonomiskie un demogrāfiskie (*ienākums uz vienu nodarbināto, nodarbinātība, attālums no tirgiem*)
- ❑ Ražošanas nosacījumi un efektivitāte (*dzīvnieku blīvums, zemes auglība*)
- ❑ Programmu sasaiste ar mazāk labvēlīgo apvidu atbalstu;
- ❑ Administratīvi teritoriālais dalījums.

1. Kā vērtēt reformētās KLP ieviešanas risinājuma variantus pēc to ietekmes uz *Latvijas lauksaimniecības sektoru* (no 2003.g. līdz 2013.g.)

1.1. Pieejamā atbalsta (TM un MLA atbalsta) izmantošanas pakāpe:

- Sektora spēja absorbēt subsīdijām paredzētos līdzekļus;
- No ES budžeta finansētā atbalsta īpatsvars.

1.2. Lauksaimniecības ražošanas attīstība:

- Lauksaimniecības ražošanas attīstība un strukturālās pārmaiņas;
- Sektora efektivitātes paaugstināšana un nepieciešamo investīciju piesaiste (*produkcijas izlaide uz starppatēriņa vienību*).

1. Kā vērtēt reformētās KLP ieviešanas risinājuma variantus pēc to ietekmes uz *Latvijas lauksaimniecības sektoru* (no 2003.g. līdz 2013.g.)

1.3. Galveno ražošanas resursu izmantošana:

- Darbspēka izmantošanas kopējās tendences un atsevišķu aktivitāšu virzienos;
- Zemes izmantošanas tendences un struktūra (*starp sējumiem un zālājiem*).

1.4. Kopējie lauksaimniecības ienākumi:

- L/s sektora pievienotā vērtība (PV);
- L/s sektora PV uz vienu darbspēka vienību.

2. Kā vērtēt reformētās KLP ieviešanas risinājuma variantus pēc to ietekmes uz *Latvijas dažādu tipu lauku saimniecībām* (2003.g., 2005.g., 2006.g., 2009.g. un 2013.g.)

2.1. Pieejamā atbalsta izmantošanas pakāpe:

- Subsīdiju struktūra vidējai saimniecībai (*TM no ES un nacionālā budžeta, MLA atbalsta īpatsvars kopējā atbalstā*);
- Tiešā un MLA atbalsta dinamika un sadale starp saimniecību tipiem.

2.2. Lauksaimniecības ražošanas attīstība:

- Augkopības, lopkopības un nelauksaimnieciskās produkcijas ražošanas dinamika (*vērtības izteiksmē*) vidējā saimniecībā;

2.3. Saimniecību ienākumi:

- Katra tipa vidējās saimniecības NPV un NPV struktūra (*NPV bez subsīdijām un subsīdijas*);
- Vidējās saimniecības NPV uz vienu darbaspēka vienību.

3. KLP reformas ietekme uz *Latvijas lauku attīstību reģionos* (no 2003.g. līdz 2013.g.)

3.1. Pieejamā atbalsta izmantošanas pakāpe:

- Pētāmā atbalsta struktūra reģionos (*ES, nacionālā budžeta līdzekļu un MLA atbalsta īpatsvars*);
- Tiešā un MLA atbalsta dinamika dažādās saimniecībās pa reģioniem.

3.2. Lauksaimniecības ražošanas attīstība:

- L/s ražošanas ieguldījums reģionālā attīstībā;
- Reģionu ekonomiskā specializācija un iespējamā ražošanas pārstrukturizēšana.

3. KLP reformas ietekme uz *Latvijas lauku attīstību reģionos* (no 2003.g. līdz 2013.g.)

3.3. Galveno ražošanas resursu izmantošana:

- Darbaspēka izmantošanas tendences reģionos (*iespējamais strukturālais bezdarbs*);
- Nepieciešamie sociālās adaptācijas pasākumi;
- Zemes izmantošanas tendences reģionos.

3.4. Lauksaimniecības ienākumi reģionos:

- L/s sektora PV strukturālās pārmaiņas pa reģioniem.

4. KLP reformas ietekme uz *ar l/s sektoru saistītajām rūpniecības nozarēm*

4.1. Lauksaimniecības ražošanas attīstība:

- Lauksaimniecības kopējais pieprasījums pēc ražošanas resursiem un tā sadalījums pa nozarēm, reģioniem;
- Iespējamās pārstrādes nozaru attīstības tendences (*ražošanas struktūra un jaudas, izejvielu struktūra pēc izcelsmes valsts utt.*);
- Ar l/s sektoru saistīto rūpniecības uzņēmumu reģionālais izvietojums.

4.2. Galveno ražošanas resursu izmantošana:

- Starp nozarēm iespējamā darbaspēka migrācija.

5. KLP reformas ietekme uz *Latvijas tautsaimniecības attīstību*

5.1. Pieejamā atbalsta izmantošanas pakāpe:

- Iespējamā finansiālā ietekme uz Latvijas nacionālo budžetu (*no ES budžeta paredzēto transfertmaksājumu absorbcija*).

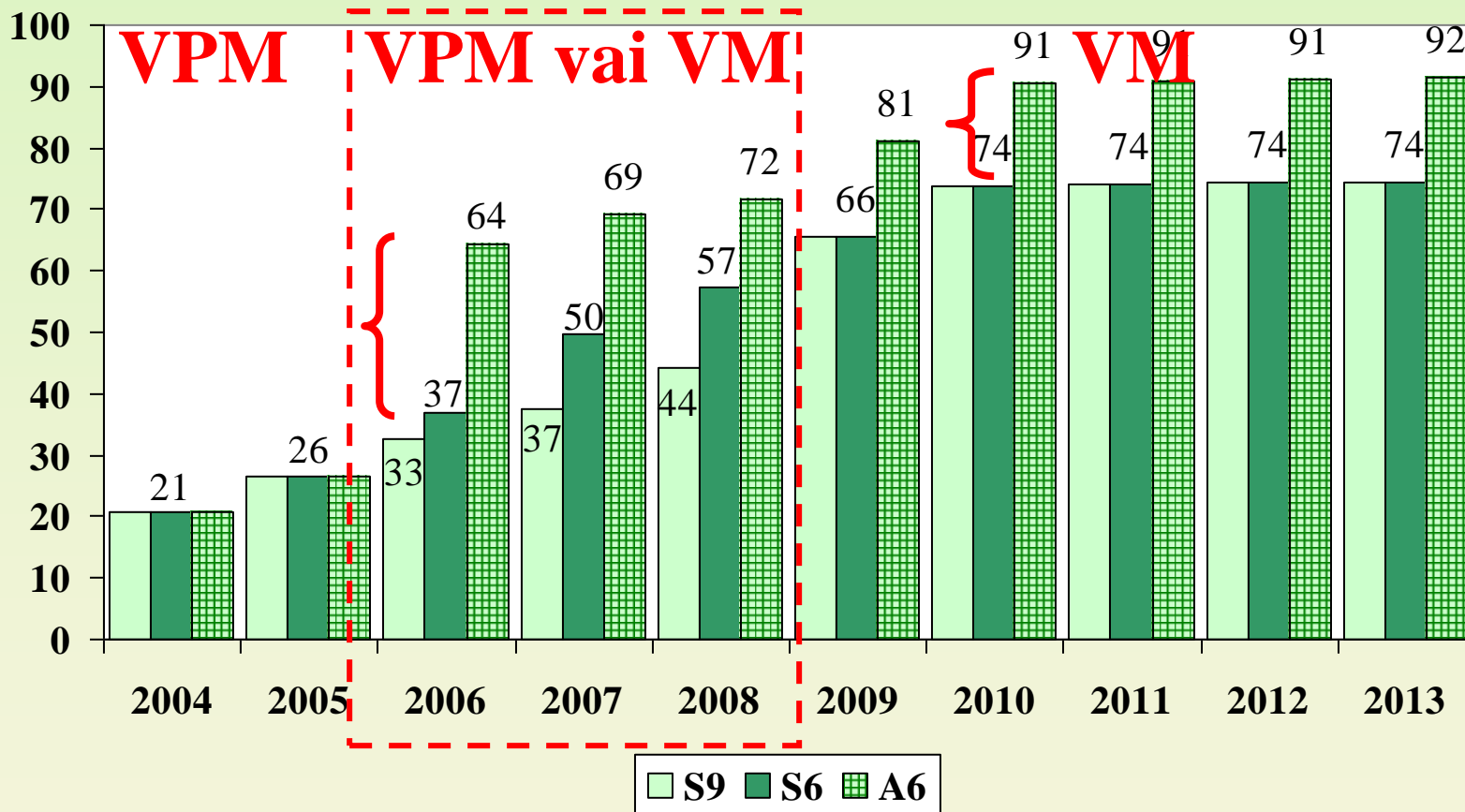
5.2. Galveno ražošanas resursu izmantošana :

- Lauksaimniecības sektora īpatsvars Latvijas kopējā tautsaimniecības nodarbinātībā.

5.3. Kopējie lauksaimniecības ienākumi:

- Lauksaimniecības sektora ieguldījums Latvijas IKP.

No ražošanas atdalītā maksājuma (VPM vai VM) līmenis dažādos scenārijos, 2004.-2013.gadā, EUR/ha

Avots: LVAEI aprēķini, izmantojot R1782/2003

KLP reformas ietekme uz Latvijas lauksaimniecību: secinājumi

□ Cenas:

Vienlaikus ar ES cenu samazinājumu piena sektorā, Latvijā piena cenas pakāpeniski pieaugs līdz ar piena kvalitātes uzlabošanos;

□ TM atdalīšana no ražošanas:

Grūti novērtējams, bet, neapšaubāmi, pakāpeniski novedīs pie strukturālām pārmaiņām visā lauksaimniecības sektorā. Lauksaimnieki varēs brīvāk izvēlēties savu ražošanas stratēģiju atbilstoši tirgus vajadzībām;

KLP reformas ietekme uz Latvijas lauksaimniecību: secinājumi

❑ Modulācija (Lauku atbalsta pasākumu papildus finansēšana):

Tiks uzsākta tikai pēc 2012.gada un attieksies uz saimniecībām, kuru kopējais TM apjoms pārsniegs EUR 5000 (Ls 3290) – Latvijai neizšķiroša ietekme.

❑ Vides un kvalitātes prasību ievērošana (Cross Compliance):

Obligāta prasība TM saņemšanai, kas stāsies spēkā ar VSM ieviešanu.

Kur vairāk lasīt?

- ❑ VPM pārveidošana par vienoto maksājumu
Ilona Rodina, Agropols, 2004-22, 2004-11-12
- ❑ KLP reforma un Latvijas lauksaimniecības attīstība
Danute Jasjko, Dmitrijs Feldmans, Latvija ES, Nr.8,
augusts 2003
- ❑ Ko ES KLP reforma nozīmē Latvijas lauksaimniecībai un
laukiem?
Danute Jasjko, Latvija ES, Nr.4, aprīlis 2004